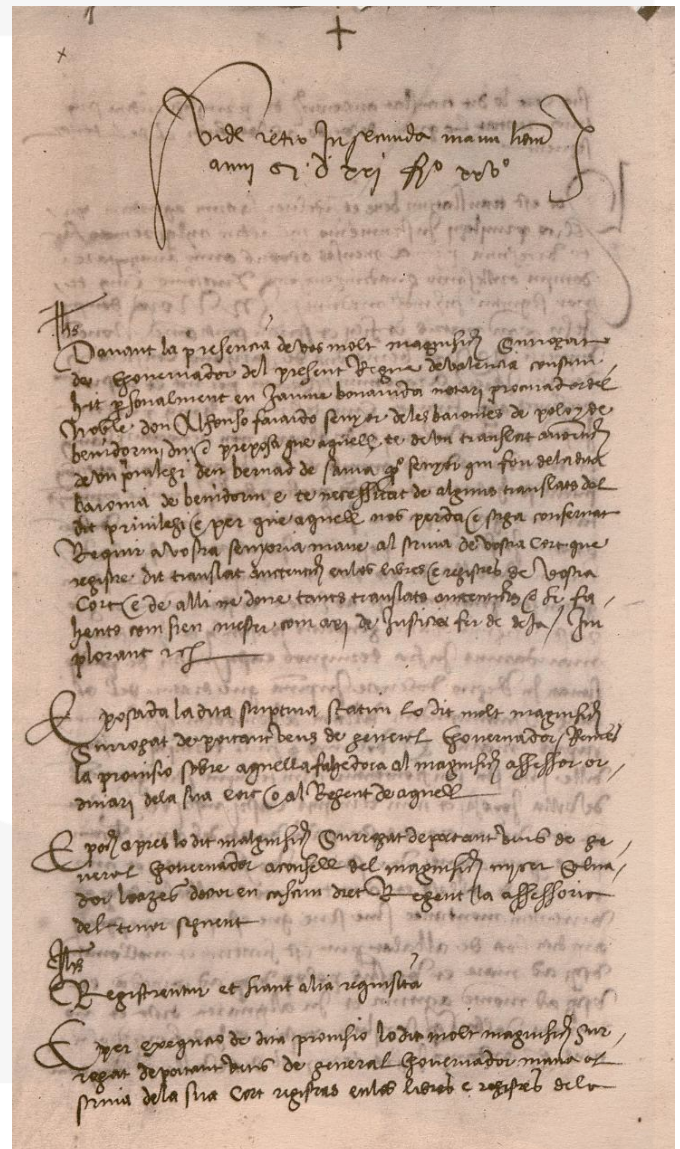

Carta de Poblament de Bernat de Sarrià (1325) (HIST)

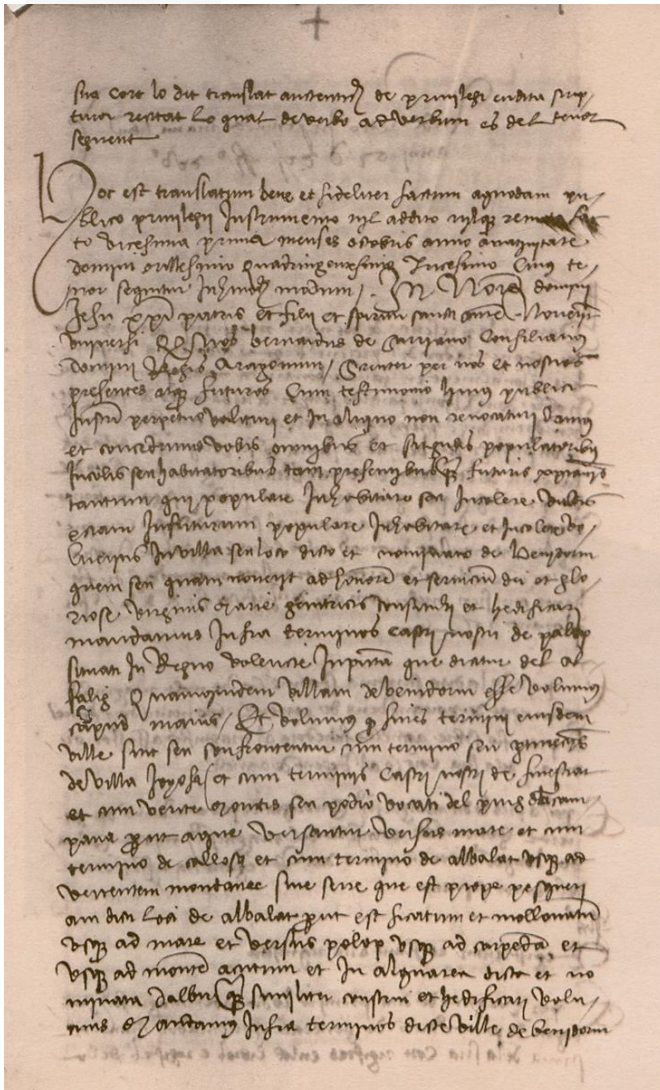
El 8 de maig de 1325, Bernat de Sarrià signava a València, davant el notari Joan Cerdà, la Carta de Poblament de Benidorm. Aquest acte es pot considerar com el de la creació, almenys a nivell oficial, de la nostra ciutat. Però es va prendre com a punt de partida un nucli preexistent que hi havia a Canfali. La documentació ens informa sobre l'existència d'un castell i d'un poble de Benidorm, encara que ignorem la data de la seua creació. El que sí que està clar és que el 1325 Benidorm naix com a vila cristiana. [Representació](#) de la Carta de Poblament.

Còpia del manuscrit de la Carta de Poblament de
Bernat de Sarrià

La importància històrica de la Carta de Poblament de Bernat de Sarrià no residix en la creació d'una entitat física sinó en la creació d'un municipi, d'una entitat jurídica amb capacitat d'autogovern limitada, donat que estava sotmesa a la jurisdicció senyorial. I aquesta entitat jurídica és la que ha continuat fins als nostres dies, malgrat les nombroses transformacions i adaptacions que ha experimentat al llarg dels 700 anys de la seua història. Per tant, la Carta de Poblament de 1325 es pot considerar sense cap dubte com l'acta de naixement de la ciutat de Benidorm.

Benidorm va naixer com a ciutat cristiana, amb l'evident objectiu de consolidar el domini dels cristians en la zona sud del Regne de València mitjançant el control del litoral, la qual cosa assegurava el domini militar i comercial del Mediterrani. El seu creixement demogràfic i econòmic era una garantia de pau i prosperitat per a la comarca i per a tot el Regne de València.

Fragment de la còpia de la Carta de Poblament de Bernat de Sarrià

Bernat de Sarrià, que havia creat el 1300 la ciutat de la Vila Joiosa, volia crear una nova ciutat als seus dominis i tenia molt clars els objectius. Si per una banda volia promoure la rendibilitat del seu senyoriu tot incrementant la seua població i les seues rendes

senyoriales, no eren aquestes motivacions econòmiques les més importants, sinó la creació d'un municipi cristià que controlara la gran quantitat de població musulmana de l'interior de la Marina. Es tractava d'obtenir la col·laboració de la població cristiana en la tasca de tancar l'eixida a la mar dels musulmans de l'interior i de defensar el territori en cas d'atac dels musulmans de Granada o de Barberia. Per assolir aquest objectiu calia establir una població cristiana pròspera i disposada en qualsevol moment a defensar el territori. La importància d'aquesta motivació es fa palesa al llarg de tota la Carta de Poblament, tot reiterant exempcions fiscals només per als cristians, així com l'obligació de defensar el territori: *reservem per a nós i els nostres successors la potestat de declarar la pau i la guerra Que en cas de necessitat evident si algú pertorbés contra nos o els nostres successors, que també sigueu obligats a prestar-nos host o exèrcit i cavalcada, emperò sols dins de la nostra terra.*

Finalment, una altra motivació de Bernat de Sarrià per crear Benidorm va ser establir un contrapès al poder del seu enemic personal, l'almirall Roger de Llúria, que controlava Altea i amb el qual havia tingut plets per la possessió de l'esmentada vila (vegeu **Sarrià, Bernat de PERS.**)

L'estructura de la Carta de Poblament de 1325 és similar a totes les conegudes de la seua època i consta dels apartats següents:

Invocació inicial: Una mena d'oració habitual a l'època que evidencia el fort sentiment religiós típic de l'edat mitjana: *En el nom del Senyor Jesucrist, Pare, fill i Esperit Sant, amén.*

Presentació: En primer lloc, s'indica el caràcter públic del document mitjançant la fórmula jurídica *noverint universi* (sàpien tots). A continuació, s'especifica qui és l'atorgant de la carta: *nós Bernat de Sarrià, conseller del Senyor Rei d'Aragó*. Segueix una explicació tot indicant que s'atorga el que conté la carta tan sols als cristians que habiten Benidorm, el qual mana *construir i edificar de nou per a honor i servei de Déu i la seua Mare, la gloriosa Verge Maria, dins del terme del nostre castell de Polop, situat al regne de València, a la punta que es diu de l'Alfalig.*

Una peculiaritat d'aquesta Carta de Poblament és que no es nomena cap poblador, quan a l'època era habitual indicar com a mínim el nom de la persona encarregada de dirigir la repoblació. A la Carta de la

Vila Joiosa és Guillem Gilabert qui fa el repartiment de terres per ordre de Bernat de Sarrià. Potser aquesta absència de noms obeïsca a que prèviament ja hi havia un cert nucli de població cristiana, segons es pot deduir de la mateixa carta quan es fa al·lusió als pobladors presents: *us donem i concedim tot quant conté a tots i cadascun de vosaltres pobladors, habitants o residents, tant presents com futurs, cristians tan sols.*

Límits: El territori del nou municipi de Benidorm se segregà del castell de Polop, al qual pertanyia fins aquest moment ja que es creà *dins del terme del nostre castell de Polop*. Els límits que Bernat de Sarrià li atorgà no coincidixen amb els actuals, que ocupen menor superfície. Per una altra banda, la descripció que se'n fa a la Carta de Poblament ens resulta un tant imprecisa i no és gens fàcil traslladar-los a un mapa. Així es diu que limitava amb la Vila Joiosa, Finestrat, la vessant del puig Campana que abocava les aigües cap al mar, amb Callosa, l'alqueria d'Albalat, Carpeda, Montagut i l'alqueria de l'Albir que pertanyia a Benidorm. Els límits entre La Vila Joiosa i Benidorm són imprecisos. Per a concretar-los resulta normal acudir a la carta de poblament de la Vila Joiosa, però aquests tampoc no són precisos; anirien des de l'alqueria d'Encoms fins als de l'Alfàs de Polop, fins als de l'alqueria de Torres i finalment al mar. Però incloure l'Alfàs de Polop, suscita dubtes i Pere Maria Orts pensa que es podria tractar d'una interpolació de l'escrivà del segle XVIII. De tota manera, resulta clar que Benidorm limitava per la banda sud amb la Vila Joiosa i no amb Finestrat com ho fa actualment. Per testimonis posteriors, sabem que encara que el senyor de Finestrat i els seus habitants tenien dret a utilitzar el que hui anomenem Cala de Finestrat, aquesta era de Benidorm: *tenint lo señor y baró de Finestrat y sos vasalls embarcació en lo Raconet de la Cala que está en terme de Benidorm, com fins hui han tingut los demás señors y varons de Finestrat, atenant a la bona corresponència que dits señors i vasalls han tengut sempre*. Pel que fa a Callosa, els límits amb Benidorm són difícils de precisar; amb els actuals límits resultaria impossible que ambdues poblacions fitaren, però ja hem comprovat que els límits medievals eren diferents. També resulta estrany que no es nomene Polop, amb el qual necessàriament limitava. Montagut és una partida i també una altura de 121 metres situada molt prop dels límits entre la Nucia i Altea. L'alqueria d'Albalat estava dins l'actual terme d'Altea, prop de l'Albir. De Carpeda, no coneixem la seua localització

exacta.

Drets i privilegis que s'atorguen als pobladors:

Per tal d'estimular el creixement de la població cristiana amb la vinguda de nous pobladors se'ls atorgà tot un conjunt de drets i exempcions fiscals. Així, els edificis, les terres de cultiu i ermes, les pastures, aigües, els recursos minerals, etc., estaven lliures d'impostos. També l'aprofitament de la mar era lliure, sense pagar res pels productes descarregats al port o a la platja; només per la pesca calia pagar el delme, o siga 1/10 de les captures, al senyor territorial. També estaven exempts de la peita, el segon impost en volum de recaptació després del terç delme. Hi ha llibertat per vendre i donar els béns mobles i immobles i es garanteix per part del senyor la seguretat en el transport de béns i mercaderies. Els pobladors no estan obligats a residir personalment a Benidorm, però han de garantir que la casa estarà habitada per un cristià per defensar el lloc. Pel que fa a la construcció de cases, s'autoritza l'edificació per tot el terme, no tan sols dins del casc urbà.

Organització política del municipi: Tot seguint el costum de l'època, en la Carta de Poblament s'estableixen els càrrecs municipals que hauran de governar la vila i també el seu caràcter electiu, tot indicant que la seua autoritat quedava limitada al terme municipal i subordinada a Bernat de Sarrià. El càrrec municipal més important, el justícia, tenia la jurisdicció civil i criminal delegada per Bernat de Sarrià; es tractava de la jurisdicció baronial o plena, sense limitacions a l'exercici de l'autoritat. A més, s'anomenen els jurats i el mustassaf, que eren també càrrecs elegits anualment pels veïns. Altres càrrecs menors eren els notaris, agutzils i els missatgers. Bernat de Sarrià promet que el càrrec de justícia sempre serà per a persones de Benidorm i garanteix que mai no posarà a la venda ni l'esmentat càrrec ni les rendes del seu tribunal, ni tampoc les empenyorarà. Tot açò, es diu, es fa d'acord amb el Fur de València i tal com ho fan els ciutadans de València, encara que els càrrecs municipals s'hauran de jurar davant el batle del senyor territorial i no davant el batle del rei.

Obligacions dels habitants de Benidorm:

Primerament s'estableix el dret del senyor territorial a la fidelitat dels habitants de Benidorm, així com el seu dret a declarar la guerra i la pau. I en cas de necessitat, els pobladors de Benidorm estaran obligats a lluitar per tal de defensar el territori.

Aquesta era la principal de les seues obligacions i una de les raons per a la creació de la ciutat. A continuació, s'estableix un conjunt d'obligacions econòmiques, perquè l'obtenció d'unes rendes senyorials era també un dels objectius de la fundació d'una població. Calia pagar una *entrada* de 100 sous per cada jovada de regadiu que s'havia rebut i 50 sous per cada jovada de secà; es tractava de quantitats que només es pagaven una vegada. A més, els habitants de Benidorm pagarien anualment els delmes i primícies *de tots els cereals, fruits i tots els altres fruits, segons l'ús foral de la ciutat de València*. No s'indica qui cobraria els esmentats delmes i primícies; el més habitual era pagar-los a l'església, però també hi havia casos en que podia cobrar-los el senyor territorial. També s'haurà de pagar al senyor l'impost del monedatge cada set anys. Per als forasters es mantenen les lleudes, peatges i censos dels quals estaven exempts els habitants de Benidorm. Però el benefici econòmic més gran per a Bernat de Sarrià i els seus successors provenia de les **regalies**, o activitats econòmiques que només el senyor podia establir i que llogava generalment cada any. Es tractava de satisfer determinades necessitats bàsiques per la qual cosa la demanda n'estava assegurada i, com funcionaven en règim de monopoli, no hi havia competència possible. A la Carta s'anomenen el forn de pa, els molins fariners i les carnisseries. També, es nomena la regalia del bany, la qual cosa resulta estranya en una carta cristiana donat que era un element típic de les cartes de població musulmanes. Finalment, s'inclouen els arrossars i les alqueries entre els monopolis senyorials i és molt probable que estarien treballats per musulmans. En conjunt, les condicions econòmiques establertes per als cristians són més favorables en aquesta Carta que en la de 1666.

Protocols finals: La part final de les cartes de poblament sol presentar un conjunt de protocols prou semblants. Destaca en primer lloc el jurament de complir tot el que s'ha pactat sobre els evangelis i la creu: *posada la nostra mà sobre els Sacrosants quatre Evangelis de Déu i la Creu del Senyor*. A continuació, se sol indicar la data que en aquest cas és la del *huit dels idus de maig de l'any 1325*. Tot seguit vénen les firmes: de Bernat de Sarrià, de testimonis entre els quals està Arnau Ferrer de la Vila Joiosa i finalment el signe del notari Joan Cerdà que dóna fe de l'autenticitat i del caràcter públic del document. El document de 1325 acabava ací. La còpia del segle XIV va precedida d'una informació tot

indicant que *l'esmentat trasllat s'ha fet bé i fidelment el 21 d'octubre de 1430*. A la còpia del segle XVI, s'afegeixen una sèrie de firmes de funcionaris públics que en garantien l'autenticitat: hi destaquen el notari que la va escriure, el justícia civil de la ciutat de València que n'autoritza la còpia, i el conseller del rei que també l'autoritza.

Segons Rafael Alemany, la primera notícia impresa que tenim de l'existència de la Carta de Poblament de Bernat de Sarrià la va proporcionar el senyor Vicent Zaragoza Sòria, el qual en un treball de l'any 1944, presentat en uns Jocs Florals, va informar que l'oficial de Secretaria de l'Ajuntament de Benidorm, el senyor Joan Llorca, havia comprat a Madrid *un documento antiquísimo que trata de la fundación del pueblo de Benidorm*. Descriu el document com un pergamí de 0,63 centímetres quadrats escrit en llatí i autoritzat a València el 8 d'octubre de 1325. A més, parla de l'existència d'una traducció castellana del text feta al segle XVIII en cinc fulls.

Posteriorment, en 1946, el senyor Vicent Llorca Zaragoza a *Aleluya*, publicació de la parròquia de Sant Jaume Apòstol de Benidorm, va traure a la llum fragments de la Carta de Poblament de Bernat de Sarrià. Precedit d'una curta presentació, l'autor transcriu els fragments que en va considerar més representatius. Segons explica en un article mecanografiat, citat per Rafael Alemany, a *Aleluya* es va reproduir no el text original de 1325 sinó el d'una còpia feta en un pergamí l'any 1430 que havia vist i consultat. En aquesta data el propietari dels documents era Francesc Llorca Ferrer, el qual, posteriorment a 1952, els va vendre a Pere Zaragoza Orts, aleshores alcalde de Benidorm.

El 1952, el sacerdot Lluís Duart va transcriure al *Libro de Memorias* de la Parròquia de Sant Jaume una altra versió de la carta de poblament: *Es copia fiel y exacta de "El fuero de Benidorm" que posee Francisco Llorca y Ferrer, natural y vecino de esta, juntamente con el pergamino en latín que es el texto original que no ha permitido sea copiado. Y para que conste firmo la presente en Benidorm a seis de diciembre de mil novecientos cincuenta y dos. Luis Duart*.

Segons explica posteriorment Lluís Duart, en carta de 1978, va tenir oportunitat de consultar dos documents diferents. Per una banda, el pergamí escrit en llatí que, segons ell, era l'original i datava de 1325 i que el seu propietari no l'autoritza a

reproduir. Per una altra banda, va tenir accés a una còpia castellana que segons ell era de 1430 que és l'única que l'autoritzaren a transcriure. Però aquestes afirmacions són difícils de sostenir perquè el document original estava en els protocols notariais de Joan Cerdà que no coneixem. I segons Pere Maria Orts i Bosch quan encara existien aquests protocols es va traure una còpia en un pergami amb data de l'any 1430. I fou aquesta còpia la que es va traslladar als llibres de Governació Litium de la cort del governador del Regne de València el dia 27 d'abril de 1521. A més, és altament improbable que la còpia castellana que va transcriure poguera ser del segle XV; sembla més coherent amb els actuals coneixements històrics que siga del XVIII o del XIX.

Per tant, tenim constància de l'existència d'un pergami de l'any 1430 i que segons Rafel Alemany es trobava en poder de Pere Zaragoza Orts. Per altra banda, tenim una traducció castellana del segle XVIII que va ser copiada per Lluís Duart i publicada posteriorment, en 1956, per la Comissió de Monuments de la Província d'Alacant, amb pròleg de Vicent Martínez Morellà. Pel que fa al pergami de 1340, Pere Zaragoza ens ha comunicat que ja no posseeix el document.

Finalment, hi ha una altra còpia del segle XVI que Pere Maria Orts i Bosch va trobar a l'Arxiu del Regne de València, a la qual hem fet al·lusió. El 27 d'abril de 1521 el notari Jaume Bonavida, en representació d'Alfons Fajardo, senyor de Polop i Benidorm, presentà un escrit davant Manuel Exarch, delegat del portaveu del Governador General del Regne de València, Lluís de Cabanyelles. En l'escrit diu que té una còpia autèntica de la Carta de Bernat de Sarrià i que en té necessitat d'algunes còpies. Per tant, suplica que l'escriu de la cort inscriba l'esmentada còpia en els llibres de cort perquè es conserve i se'n puguin fer les còpies necessàries. Es donà entrada a la súplica que va ser visada per Salvador Loazes, doctor en Dret. I aleshores, el delegat del portaveu va manar a l'escriu de la seua cort que registrés la Carta de Poblament de Bernat de Sarrià. Des d'aquest moment es conserva en la secció de Governació de l'Arxiu del Regne de València i la còpia ens ofereix moltes garanties de fidelitat. A partir d'aquesta còpia s'han fet les dues edicions més importants que fins ara hi ha de la Carta de Poblament de Benidorm atorgada per Bernat de Sarrià el 1325.

Representació de l'atorgament simbòlic de la Carta de Poblament de Bernat de Sarrià a Benidorm
PAO

La primera edició de la Carta de Bernat de Sarrià va ser la de Pere Maria Orts i Bosch, el qual va publicar a València, en 1976, *La carta de poblament de Benidorm i l'almirall Bernat de Sarrià*. Va prendre com a punt de partida l'esmentat manuscrit N. 2470, mà II, fol. XXV, que segueix a mà VIII, fol I, conservat a la secció de Governació Litium de l'Arxiu del Regne de València. L'obra comprén quatre apartats. Hi ha, primerament, una breu introducció que ens indica les fonts documentals del seu treball. A continuació, hi ha una primera part, que ocupa nou pàgines, dedicades a la biografia de Bernat de Sarrià. Finalment, les parts II i III, que en realitat constitueixen un mateix apartat, estan dedicades a la reproducció de la Carta de Poblament. A la part II, titulada *Diligències per la inscripció de la Carta Poble de Benidorm (transcripció)* es transcriu tot el protocol que explica com es va fer la còpia de 1521. A la part III ve la Carta de Poblament pròpiament dita, copiada el 1521, i que està precedida de tres línies que expliquen que el 21 d'octubre de l'any 1430 es va fer una còpia notarial del document original: *Aquest n'és el trasllat tret be i fidelment de cert document públic de privilegi, res afegit i res llevat*. Aquesta còpia és, probablement, el pergami del qual hem parlat anteriorment. A continuació, ve la còpia del document atorgat per Bernat de Sarrià.

En aquesta edició no es dona el text llatí sinó la traducció catalana que en fa Pere Maria Orts. La seua intenció és fer una obra de divulgació i llevar entrebancs a la publicació.

Escenificació de la Carta de Poblament de Bernat de Sarrià. Lectura de la Carta per l'actor Jaume Orts.
PAO

La segona publicació de la Carta de Poblament de Benidorm va ser editada *per l'Ajuntament d'aquesta ciutat amb l'assessorament de la Universitat d'Alacant, es va acabar d'imprimir a Gráficas Ciudad d'Alcoi el dia 8 de maig de 1988, data del 663 aniversari de la fundació del Benidorm cristià*. Es tracta d'una edició bilingüe que consta de les parts següents:

Introducció de Rafael Alemany Ferrer que ens informa de com es va trobar la carta de poblament de 1325. Les informacions parteixen de 1944 mitjançant un recull d'informacions de vegades manuscrites. Gràcies als testimoniatges que aporta tenim la certesa de l'existència d'una còpia en pergamí que data del 1430 que fou la base del text que editaren primer Pere Maria Orts i després l'Ajuntament de Benidorm.

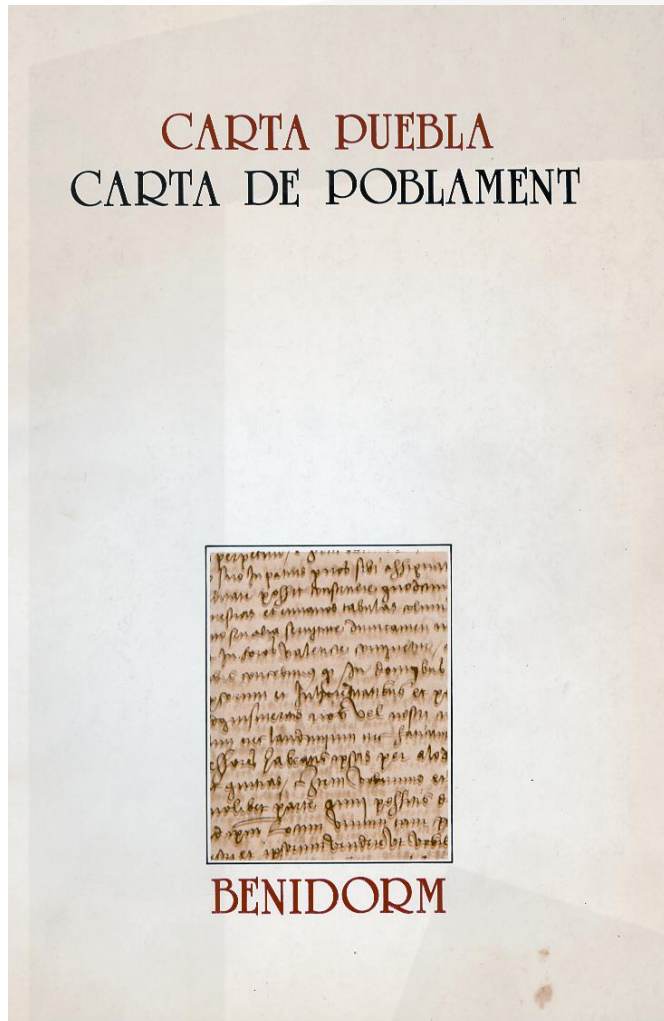

Representació de la Carta de Poblament. L'actor Agustí Navarro en el paper de Bernat de Sarrià.
PAO

Estudi històric del professor de la Universitat d'Alacant, Josep Hinojosa, que analitza l'època en que va sorgir la Carta de Poblament i la constitució d'un patrimoni nobiliari per Bernat de Sarrià a les terres de la Marina. Finalment, fa una anàlisi del contingut de la Carta de Poblament, tot destacant el marc territorial i les bases econòmiques de Benidorm així com els privilegis dels veïns i els drets senyorials.

Facsimil de la Carta de Poblament, segons la còpia que se'n va fer en 1521 i que es conserva a l'Arxiu del Regne de València. La reproducció té el permís preceptiu de la Direcció General de Belles Arts. Ocupa 5 folis escrits tots per les dues parts, excepte el final. El primer full està ocupat pels protocols inicials que expliquen el com i el perquè de les còpies que se n'havien tret. El text de la Carta s'inicia en el segon full, línia 8, amb la invocació *In Nomine domini Jesu Xhristi patris et filii et spiritu sancti amen*.

Diccionari de
Benidorm

Portada de la publicació de la Carta de Poblament de Benidorm de Bernat de Sarrià

Estudi diplomàtic i paleogràfic del document a càrrec de la professora de Paleografia de la Universitat d'Alacant Maria Lluïsa Cabanes. Primerament, explica com és el document de la Carta de Poblament

en els seus aspectes materials: pergamí, tipus de lletra, correccions, etc. Després, explica les còpies que se'n tragueren, tant la de 1430 com la de 1521 per acabar explicant com era el *Primus Liber Litium de anno a Nativitate M^o D^o XXI°* en el qual es conserva la còpia editada en facsímil. Segueix un interessant estudi de les fórmules jurídiques que conté el document i finalment hi ha una anàlisi del tipus d'escriptura i de les abreviatures que conclou amb una sèrie de quadres tot indicant les diverses grafies de les lletres i de les abreviatures que apareixen al document.

Edició de la Carta de Poblament tot seguint el text del MS 2470 esmentat. Primerament, la transcripció literal del document feta per Antonio Couto amb la col·laboració de Maria Lluïsa Cabanes. Al final del llibre, s'oferixen les traduccions castellana i valenciana de la Carta de Poblament amb una sèrie de notes a peu de pàgina que expliquen el vocabulari medieval perquè el text puga ser comprés pel públic no especialitzat.

Diccionari de Benidorm